

Maandag 26 oktober 1914 – ochtendeditie

Londen, 25 oktober. De oorlogscorrespondent van de Daily Telegraph seinde zaterdag uit Veurne dat de toestand langs de lijn van de IJzer, van Nieuwpoort tot Diksmuide, de laatste twee dagen belangrijk ten goede is gewijzigd. De Duitsers hebben hun infanterieaanvallen op de verschansing bij Diksmuide, welke hun woensdag zo duur te staan zijn gekomen, geheel gestaakt en stellen zich thans tevreden met een doelloze beschieting van de rokende puinhopen van wat eens een stad is geweest.

De correspondent heeft nog enige bijzonderheden vernomen over de laatste infanterieaanvallen. Er zijn acht afzonderlijke aanvallen gedaan met de bajonet. Ze werden met grote moed uitgevoerd door troepen, die, naar later gebleken is, eerst acht dagen tevoren uit Duitsland waren aangekomen. De Franse marinesoldaten stelden zich in groepjes van vier met machinegeweren op en maaiden daarmee de ene aanvalscolonne na de andere weg, en ze deden dit met zoveel succes, dat geen Duitse gesneuvelde of gewonde binnen een afstand van minder dan 50 voet van de Franse verschansingen is gevonden.

Het valt moeilijk te begrijpen waarom de Duitsers volharden bij deze tot niets dienende aanvallen tegen onze versterkingen, een tactiek die voor hen meer en meer een stokpaardje schijnt te worden. In elk geval zijn de bondgenoten er zeer bij gebaat.

De terugtocht der Duitsers voor Diksmuide heeft de Belgische hospitaalafdelingen gelegenheid gegeven er op uit te trekken en de Duitse gewonden op te nemen. Verscheidene daarvan hadden 24 uur onverzorgd op het slagveld gelegen en waren in een jammerlijke toestand. Onder hen waren baardeloze jongelui van 17 of 18 jaar.

De vijand heeft na zijn vergeefse pogingen om door het front der bondgenoten bij Diksmuide heen te breken, donderdag zijn aandacht meer gericht naar het noordwesten, waar hij het centrum en de uiterste linkervleugel van de Belgische linies heeft aangevallen. Als gewoonlijk richt hij een vreselijk geschutvuur op de stellingen van de infanterie en ondernam daarop een infanterieaanval, die echter werd afgeslagen.

Donderdagnacht zijn enkele Duitse afdelingen er in geslaagd de IJzer en het kanaal naar Ieper over te trekken en enkele Belgische versterkingen te nemen. Dit succes was echter van korte duur, want gisterenmorgen werden de stellingen met de bajonet heroverd en de vijand "tuimelde" in grote wanorde over de rivier terug, en verloor tijdens de overtocht vele manschappen die verdronken. Derhalve is onze hele linie intact gebleven en tenzij de Duitsers een onverwachte kracht kunnen ontplooiën hebben zij, naar het schijnt, alle goede kansen om door te breken verloren. Dit is te danken aan het feit, dat aanzienlijke versterkingen Franse infanterie zijn aangekomen om dit deel van het front te helpen verdedigen. De aanwezigheid van Engelsen en Fransen bemoedigt de Belgische troepen ten zeerste, daar zij gevoelen dat zij niet meer alleen de schok van de vijandelijke aanvallen behoeven te weerstaan.

Intussen hebben nieuwe versterkingen dit deel van het front bereikt, versterkingen die de bondgenoten nog meer nodig hadden dan infanterie, en die bestaan uit verscheidene batterijen zware houwitsers.

Van bij het begin der gevechten aan de IJzer is de Belgische artillerie hopeloos in de minderheid geweest bij de Duitse. Herhaaldelijk zijn Belgische batterijen gedwongen geweest om het vuur te staken, teneinde het vreselijke vuur van het zware Duitse geschut dat op hen was geconcentreerd te doen ophouden. De Belgische infanterie heeft

in de loopgraven ook erg geleden van deze “Jack Johnsons”, evenals de konvoien, die naar het front trokken om nieuwe munitie aan te voeren, en de eindeloze rij automobielen die de gewonden wegbrachten.

De Duitse houwitsers met grote draagkracht zijn tot gisteren volkomen gevrijwaard geweest voor een tegenaanval. Ze hebben Diksmuide en de naburige dorpjes tot gruis geschoten van een afstand die het Belgische veldgeschut geen gelegenheid liet om te antwoorden. Thans echter zijn de bordjes verhangen. Gisteren is over de hele linie een fel artilleriegevecht onder meer gelijke omstandigheden begonnen. De vijand was grotendeels verrast en werd in verwarring gebracht toen de zware, met grote kracht ontploffende granaten van het Franse zware geschut in salvo's in zijn stellingen neerploften en zelfs zijn verst verwijderde batterijen met de gewone zekerheid troffen.

De Duitsers togen onmiddellijk aan het werk om nieuwe versterkingen in te richten.

Ze lieten een reusachtige ballon-captif in de vorm van een sigaar op tot een grote hoogte, buiten het bereik van de Franse en Belgische kanonnen. Bevallig bleef die de hele middag rondrijven, en de vijand begon nu weldra te antwoorden op het vuur van de mortieren, doch slaagde er niet in de afstand te vinden. De Duitsers lieten het granaten regenen op de naburige velden, zonder veel schade aan te richten. Toen ze merkten dat het vijandelijk vuur niet tot zwijgen kon worden gebracht, zonden zij er een vlieger op uit, die almaar rondcirkelende op grote hoogte, als een valk, die zijn prooi tracht te vinden. Het vuur werd echter niet nauwkeuriger en de ballon scheen die dag nutteloos werk te hebben verricht.

De Duitsers hadden gespaard wat er nog over was van Diksmuide, doch tegen donker werden ze blijkbaar woedend over de mislukking van de pogingen om de plaats van het zware geschut te bepalen en ze begonnen toen opnieuw hun aandacht te wijden aan die ongelukkige stad, welke opnieuw in brand werd geschoten. De rode vlammen kon men op 20 mijl zien in de donkerte van de nacht.

De hele dag was de artillerie zeer werkzaam over de hele linie. Het dorp Pervijze (bij Veurne) moest het ontgelden en werd evenals Diksmuide in brand gestoken.

Het is niet mogelijk te zeggen wat de Duitsers gaan ondernemen nu het Belgische leger versterkingen heeft gekregen. Het schijnt onmogelijk dat zij er in zullen slagen de IJzer over te trekken, nu dit in de afgelopen week zo vaak is mislukt. Ik voor mij geloof, zegt de correspondent, dat de Duitsers. Steeds meer terneergeslagen en ontmoedigd worden door hun herhaalde mislukte pogingen om een beslissend resultaat te bereiken, behalve dan het vernielen van steden en dorpen.

De Franse en Belgische troepen hebben geen vrees voor de Duitse infanterie. Het zijn alleen de artillerie en de machinegeweren van de vijand welke ontzag inboezemen. Deze zijn inderdaad geweldig. De wonden, welke ze de laatste dagen veroorzaakt hebben, zijn verschrikkelijk. Alle gewonden die vervoerbaar zijn, worden naar Frankrijk teruggezonden. In het hospitaal te Veurne krijgt men dus alleen de ergste gevallen te zien. Er worden daar mensen binnengebracht die bijna in stukken gescheurd zijn door de ontploffingen van die vreselijke granaten, doch waarin toch nog een greintje leven is.

De Duitsers in België.

Berlijn, 25 oktober. Door het civiele Duitse bestuur in België wordt overwogen of, en in hoeverre, gedurende de bezetting de Duitse sociale wetgeving, in het bijzonder de arbeidersbescherming, in het belang van de Belgische arbeiders moet en kan worden ingevoerd. Met het oog daarop is een deskundige naar Brussel ontboden om de nodige voorbereidingen ter bereiking van dit doel te treffen.

De Kölnische Zeitung schrijft dat de beschieting van Oostende door de Engelsen uit een militair oogpunt zonder enig nut is. De mooie badplaats, die te ver van het gevechtsterrein is gelegen dan dat ze van betekenis zou kunnen zijn voor de krijgsverrichtingen, had slechts een zeer geringe bezetting, afgezien van de gewonden, en het zou gemakkelijk gevallen zijn een overeenkomst tussen de beide partijen te treffen, die in militair opzicht bevredigend was en de stad bewaarde.

Dagboek van de oorlog¹ (KVdW).

Brussel, 11 oktober.

“Zijn dat officieren? Het zijn apothekers!”

Aldus een “ketje”, een aard Gavroche, die op een groep officieren van gezondheid wijst, herkenbaar aan het Asklepios-embleem, het slangetje om de staf, gestikt op hun kraag.

“Allemaal apothekers!” Spot verder het ketje.

¹ Aan het in ons jongste ochtendblad geplaatste fragment van het dagboek behoort, zoals men reeds aan de dagtekening gezien zal hebben, het in dit nummer van onze krant opgenomen stuk vooraf te gaan.

Maar de lachgrage Brusselaar vindt het ditmaal niet grappig. De meesten zijn bekommerd. Voor het eerst misschien, ontzinkt ons de moed.

Nochtans is de afkondiging van heden, weer een nogal korte, meer geruststellend dan die van gisteren. De Antwerpse bezetting was weg en geheel buiten het bereik van het geschut, toen de Duitsers de stad binnenrukten. Een aantal forten zijn nog in Belgische en Engelse handen. “Maar dat belet niet dat wij binnen zijn”, zegt het officiële bericht.

Enkelen, die er eens lekker op geslapen hebben, zijn weer geheel gerustgesteld. Het is al te dom, menen zij, aan die geruchten geloof te hechten. Anderen denken, dat men de Duitsers eenvoudig in een muizenval gelokt heeft. Haast iedereen trouwens denkt aan een krijgslist. Het valt niet te betwijfelen: Antwerpen had aan de aanval heel wat langer weerstand kunnen bieden. Daar zijn er, die van lafheid spreken en schelden op ons leger. Maar de meesten zien in, dat de verovering van België maar een episode is in de grote Europese strijd, waarvan het zwaartepunt thans in Noord-Frankrijk ligt. Het is in deze moeilijk, niet eigenzuchtig te zijn; maar het welzijn van heel de wereld dient toch ook niet uit het oog verloren. En dit nemen nu velen met gelatenheid aan ...

Weer is het plein voor het station ontruimd. Het is er zeer druk van af en aan zoevende auto's. Men kan goed zien dat de toestanden weer een ander uitzicht hebben gekregen, dat de gebeurtenissen een andere fase ingetreden zijn. Men verwacht blijkbaar weer nieuwe troepen. En ook, helaas, weer nieuwe vrachten gekwetsten. De krijgsartsen zijn in de weer. Onder hen zie ik een Belgisch officier van gezondheid, krijgsgevangene waarschijnlijk, op parool losgelaten, en die nu zijn Duitse collega's helpt.

En ook de Duitse boy scouts lopen bezorgd rond. Want de Duitsers hebben hun padvinders meegenomen, en ik bemerk bij dezen de eigenschappen, die ik bewonder had bij die van ons, voor het Duitse leger te Brussel was. Toen werden ze als estafette gebruikt, en deden hun dienst met een schrandereid, een gevatheid, een stiptheid, die van een voorbeeldende tucht getuigden. Enkelen, de scoutmasters boven de zeventien, had men een geweer gegeven, en ze hadden gevochten, als vrijwilligers, onder Luik, waar zij uitstekende soldaten werden bevonden.

En hierbij had ik aan mijn eigen jeugd gedacht, een jeugd die naar niets drong dan naar onafhankelijkheid, dan naar de vrije ontwikkeling van de eigen, individuele neigingen en vermogens. De tegenwoordige jeugd, die toch nauwelijks een kleine twintig jaar jonger is, dringt naar recht, schijnt wel buiten tucht en samenhang, schijnt wel buiten een gemeenschappelijke gedachte niet te kunnen. Zij is een vrijwillig deel van een samenhangende kracht. Ze is beheerst door een geest, die alle individualisme met afschuw uitsluit. Zou dit de geest van morgen zijn? Maar ook dan: wat moet er morgen van ons worden? ...

Het is zondag vandaag. Drie Duitse officieren staan aarzelend voor een kerkportaal, waar het bovengit klemt voor de mis van elf uur. Eindelijk, als het klokje zwijgt, gaan ze binnen. Nieuwsgierig volg ik ze: ik zie ze zitten, geknield op de stenen, een mooie lichtgrijze cape achter hen aan. Ze bidden met diepe vroomheid.

12 oktober.

We schijnen wel het tijdperk van de korte berichten ingetreden. Dat van heden is het kortste van al: Antwerpen heeft zonder voorwaarden gecapituleerd. Alle verdere twijfel is nu wel geheel

uitgesloten: van al onze provincies zijn nog slechts Oost en West-Vlaanderen voor het grootste deel onbezet.

Die korte berichtjes verleiden tot enige beschouwing over officiële oorlogsliteratuur. We stelden vast dat generaal von Hindenburg de stoutste beeldspraak waagt. De ambtelijke berichten uit Duitsland zijn niet zonder recherche in de stijl, al weet men ambtelijk te blijven. Generaal French schrijft, alsof hij voor een schaakbord zat. Generaal Joffre moet een zeer nederig man zijn: hij is de enige die zijn nederlaag bekent en nooit het aantal zijner gevangenen of van de buitgemaakte kanonnen vermeldt. De Belgische communiqués zijn allen vol van het optimisme, dat bij ons inheems is en bij ons temperament past.

Dit laatste zeg ik zonder de minste ironie. De geschoktheid van gisteren en van eergisteravond, is geweken. Wij zijn ons weer maar in ons lot gaan schikken, al dragen wij het nog niet met de gewone luchthartigheid. We voelen nog wel een smartelijk verlies, maar wennen eraan, met de gewaarwording van verlatenheid der weduwen. Ik heb in dit dagboek gezegd, hoe de lichtzinnigheid van mijn stadsgenoten mij kregelig kon maken. Na de val van voor twee dagen, voel ik nu de geestelijke veerkracht van het volk als een heilige noodzakelijkheid. We mogen, we mogen ons niet verloren wanen. Het is onze eerste plicht, er kost wat kost de moed in te houden.

Helaas, voor velen is het moeilijk genoeg! ...

De troepenbeweging is ongelooflijk. Al wat rond Antwerpen lag komt naar Brussel afgezakt. Een halve dag rust, en dan naar Vlaanderen of naar de Franse grens. Onder het volk echter niet de minste nieuwsgierigheid meer ...

13 oktober.

Uit een document dat de Duitsers hebben gevonden in de papieren van de Belgische staf moet blijken dat er wel degelijk een driedubbel verbond bestond tussen België, Engeland en Frankrijk tegen Duitsland, terwijl er geen sprake was van een verbond tussen Duitsland en België tegen Frankrijk en Engeland. Bij Duitse inval op ons grondgebied of Franse aanval op het Duitse, zou Engeland langs Franse havens troepen in België zenden, en wij zouden ze doorlaten zonder te spreken van schending van onze neutraliteit. We zouden dus zelf de wetten der neutraliteit geschokt hebben, en daarom vond Duitsland, dat bij voorbaat wist wat die geheime verdragen bevatten, er geen graten in België te betreden.

Ik ben er verder vanaf, de werkelijkheid of mogelijkheid van het bestaan van zo'n document te bespreken. Ik zal zelfs de gepeinzen verzwijgen die het bij mij wekt. De diplomaten zullen later beslissen. Goddank, ik ben geen diplomaat.

Ik ben alleen een arme burger, die om zich heen heel wat lijden ziet. Het aantal Brusselse families die thans de rouw dragen, groeit van dag tot dag aan. Ik bemerk dat de vrouwen, die het verlies van een gevallen soldaat bewenen, zo goed als de enigen zijn die, op het zwarte kleed nog een kokarde dragen met de vaderlandse kleuren ...

De Duitsers, die het niet schijnen te merken, zetten intussen hun installatie voort. Ze maken het zich gemakkelijk. Om alle verder sukkelen met munt en uitwisseling te voorkomen, is thans gedecreteerd dat wij gedwongen zijn, Duits geld te aanvaarden, tegen minstens 1,25 frank per mark. En ze zorgen zelfs voor de versiering van hun logies. Aan de wacht van de spoorwegbrug te Laken was tot voor een maand niets te zien dan een nogal nietig Duits vlaggetje. Toen kwam er een portret bij van de keizer, zo felkleurig dat het mij aan een Kees van Dongen deed denken. Nu schijnen de schildwachten van hun ijzeren brug wel een ganse kunstgalerij te

willen maken: iets als de historische afdeling in het Rijksmuseum. Naast de keizer prijkt thans een portret van Bismarck, dat niets te maken heeft met dat door Lenbach, maar deze verdienste bezit, dat het een sectie wit en zwart inluidt, uitgevoerd als het is in ongekleurde steendruk. Zo komt er die brug veel mooier uit te zien, dan ze ooit was ...

De ijlte in stad, de luchtijlte, neen: de psychische ijlte (of wat is het dat ons tevens verdooft en prikkelt, onze zenuwen spant en tevens met onmacht laat?) de ijlte is wijder en wijder, drukt dichter en dichter. Ik ben zeker de enige niet, die dit gewaar wordt. Op de tram zitten twee jonge meisjes. De ene: "Het gaat regenen weeral" en de andere: "Te beter; ik heb niet gaarne meer dat het mooi weer is."

Uit Antwerpen.

Een van onze medewerkers, uit Antwerpen teruggekeerd, schrijft ons dat Duitse kooplieden regelmatig en in groot aantal daar terugkeren. Ook de chef van het burgerlijk bestuur, senator Strandens, is eergisteren te Antwerpen aangekomen.

De stad maakt een rustige indruk. De betrekkingen tussen het Duitse militair bestuur en het civiele zijn uiterst bevredigend. De bepaling dat echtgenoten van Duitse officieren Brussel binnen de 48 uur hebben te verlaten, heeft alleen betrekking op echtgenoten die hun mannen in de kwartieren bezoeken en daar langer zouden willen blijven. Zulke bezoeken moeten tot de uitzonderingen blijven behoren en mogen niet langer dan 48 uur duren.

Naar wij van een pas uit Antwerpen teruggekeerd advocaat vernemen houdt men daar rekening met de mogelijkheid, 15.000 à 17.000 Duitse soldaten op stadskosten te moeten onderhouden, hetgeen naar schatting 125.000 frank per dag zou kosten (een nogal

hoge schatting, naar het ons voorkomt). Dit cijfer wordt genoemd in verband met de aanvankelijk met de Duitse autoriteiten gevoerde besprekingen. In werkelijkheid echter zijn er op dit ogenblik veel minder Duitsers in Antwerpen.

Het driemanschap Franck, De Vos, Rijckmans heeft in verschillende buitengemeenten, waar de burgemeesters de plaat gepoetst hadden, anderen in hun plaats aangewezen. Zo neemt thans in Deurne de architect Van Not, in Berchem de heer De Vries, in Edegem de heer Jans, en in Mortsel de heer Jacobs het burgemeesterschap waar.

Behalve de bemoeiingen dezer heren worden in Antwerpen in het bijzonder ook die van de Spaanse consul-generaal geprezen.

Een lezer schrijft ons:

Zowel de treinen naar Antwerpen als van Antwerpen zijn propvol. Bijna alle vluchtelingen zijn voorzien van passen, waarop vermeld staat dat zij in en uit Antwerpen mogen gaan.

Voor de burgerlijke bevolking bestaat geen uur van binnen te moeten zijn; op de Meir was het vrijdagavond verbazend levendig en in de cafés was bijna geen plaats te krijgen.

In de meeste winkelstraten is het nog doods, aangezien verscheidene winkels nog gesloten zijn.

Op sommige punten, waar door het bombardement grote verwoesting is aangericht, is de straat gedeeltelijk afgezet, en om bijna alle geheel vernielde gebouwen zijn houten schuttingen geplaatst. Ook de straat, waarin de St. Amanduskerk staat, is afgezet, aangezien deze kerk zo door granaten is beschadigd, dat men voor gedeeltelijke instorting vreest.

De treinenloop naar en van Roosendaal is tamelijk geregeld, ongeveer elk uur. Sedert gisteren, 24 oktober, moest men voor men te Merksem in de trein kon, een kaartje nemen, prijs 1 frank per persoon en 1 frank 50 per colli bagage.

Het is jammer, dat de treinenloop van Roosendaal Nederland in zo ongeregeld is. Ik was om half een te Roosendaal aangekomen (ongeveer 11 uur uit Antwerpen vertrokken) en kon eerst om 4 uur naar Rotterdam. Die trein reed echter nog met drie kwartier vertraging weg.

De Frankfurter Zeitung verneemt, dat het postverkeer tussen Duitsland en België binnen één of twee weken hersteld zal zijn.

Van Duitse zijde.

Een ons toegezonden officieel communiqué van het Duitse gezantschap luidt:

Luitenant Pfeil, van het derde reserveregiment onbereden artillerie, heeft op de dag van de intocht der Duitse troepen in Antwerpen van de toren van de kathedraal geconstateerd dat tegen half vijf 's middags van het fort Vlaams Hoofd, evenals uit loopgraven, die zich zuidelijk langs de Schelde bevonden, en uit zeeschepen, die zich op de Schelde bevonden, de westelijke stadsgedeelten, in het bijzonder de Grote Markt en de kathedraal, beschoten werden. Luitenant Pfeil nam herhaaldelijk schrapnellschoten waar, onmiddellijk voor de kathedraal en granaatschoten in de nabijheid van het raadhuis en de kathedraal. Dezelfde officier heeft op dezelfde dag in de voormiddag uit achtergelaten uitrustingsstukken en wapens afgeleid dat de Engelse troepen in de door hen bezette kastelen Meimhof, Troyente en Pulhof grote verwoestingen hadden aangericht. Zeer waardevolle meubelstukken waren geheel stukgeslagen, grote schilderijen en

portretten, zomede leren en fluwelen meubelen, waren stuk gesneden, kasten dooreen gerommeld en hun inhoud in het rond gesmeten. In een leren sofa stak nog een Engelse sabel.

Van het westelijk oorlogsterrein.

Het Berliner Tageblatt schrijft dat men in het noordwesten van Frankrijk twee oorlogstonelen te onderscheiden heeft, die weliswaar dicht bij elkaar liggen, doch welker gevechten op verschillende strategische plannen berusten. Het noordelijke aan de zee (voor Nieuwpoort) langs het IJzerkanaal tot Ieper, en het zuidelijk daarvan gelegen gevechtsterrein van Bailleul-Armentières, plaatsen ten westen van Rijsel. Op het eerstgenoemde terrein komt het er voor de Duitsers op aan de hindernissen uit de weg te ruimen, welke hun opmars naar de kust, eerst naar Duinkerken en dan naar Calais en Boulogne tegenhouden. De Duitsers hebben vorderingen gemaakt. De zware artillerie van Engelse monitors houden hen niet meer tegen, meent het Berlijnse blad, en het voegt er aan toe: "Wij zullen aan dit optreden vanuit zee wel spoedig door bijzondere tegenmaatregelen een einde weten te maken." Al geven de leiders der bondgenoten de Duitse vorderingen niet openlijk toe, zo blijkt toch dat ze rekening houden met een aanval op Calais.

Men schrijft ons Koewacht:

Zaterdagavond is hier weer een groot aantal vluchtelingen uit Lokeren aangekomen. Het waren meest jongemannen, die verklaarden dat bekend was gemaakt, dat alle mannelijke personen van 18 tot 45 jaar zich moesten gereed houden. De hele dag heeft men eergisteren uit de richting Eeklo zwaar geschut gehoord.

Maandag 26 oktober 1914 – avondeditie

Belgische vluchtelingen.

Naar wij vernemen, zal, op voorstel van de regeringscommissaris, jhr. mr. Ruys de Beerenbrouck, binnenkort ook een regeringskamp voor Belgische vluchtelingen worden opgericht in het zuiden van Noord-Brabant.

Te Baarle-Nassau hebben zich vier gevallen van difteritis voorgedaan onder de vluchtelingen. Het grootste gedeelte der vluchtelingen is weer naar hun haardsteden teruggekeerd.

Gisteren zijn in totaal uit Nederland via station Roosendaal 16.733 vluchtelingen met negen extra treinen naar Antwerpen vervoerd.

De vereniging Tehuis voor Belgische kinderen deelt namens het bestuur van het Antwerpse weeshuis mee, dat de Belgische kinderen, die daar een onderdak hadden en nu in ons land verblijf houden, onverwijld naar Antwerpen moeten terugkeren, daar anders het Duitse opperbeheer beslag zal leggen op het gebouw van het weeshuis voor het Rode Kruis of andere doeleinden.

Men meldt ons uit Voorburg:

Gisterenmiddag zou de heer Duyster, Belgisch kamerlid, in huize Vronesteyn, waar ongeveer 120 vluchtelingen een goed onderdak hebben gevonden, een toespraak houden tot alle te Voorburg aanwezige Belgen in verband met hun terugkeer naar het vaderland. De heer Duyster was echter niet gekomen en prof. dr. Frans van Cauwelaert, die zich op het ogenblik te Scheveningen bevond, werd dadelijk bereid gevonden zijn landgenoten van advies te dienen.

Na een kort woord van warme dank voor de gastvrije ontvangst der vluchtelingen in ons land te hebben gesproken, wees de heer Van Cauwelaert er met nadruk op, dat zij, die werkzaam waren aan

instellingen van algemeen belang, zoals gasfabrieken, reinigingsdienst, waterleiding, politie enzovoort, terstond moeten terugkeren, als zij zich niet aan grove plichtsverzaking willen schuldig maken. Naast deze categorie van mensen, die in het algemeen belang behoren naar huis te gaan, stelde spreker hen, die goed zullen doen in hun eigen belang hun haardsteden weer op te zoeken; de neringdoenden, zoals winkeliers in koloniale waren, bakkers, slaggers, en dan de ambachtslieden, vooral glazenmakers, schrijnwerkers, metselaars, enzovoort. Wat degenen betreft, die voorlopig van werk verstoken zullen zijn, bijvoorbeeld dokwerkers, bracht de heer Van Cauwelaert in het midden, dat, daar de Nederlandse regering toch al zo veel moeilijkheden heeft door de werkloosheid onder de eigen landgenoten, het vooruitzicht van werkloosheid thuis nooit een reden mocht zijn het verblijf hier te verlengen, daar dan toch de Antwerpse overheid en niet de Nederlandse regering aangewezen is de zorg voor zulke personen op zich te nemen. Verder trok hij krachtig te velde tegen die vluchtelingen, die “niets dan het stof van hun schoenen in Antwerpen hadden achtergelaten”, zich de gastvrijheid hier te lande lieten welgevallen en uit gemakzucht hun verblijf verlengden. Spreker bepleitte de wenselijkheid, dergelijke personen in kampen onder te brengen, waar hun slechts het hoogstnoodzakelijke zou worden verschaft en zij van het comfort, welke hun zeer zeker op vele plaatsen ten deel valt, verstoken zouden zijn.

De heer Van Cauwelaert raadde mannen van 18 tot 25 jaar, die zichzelf geschikt voor krijgsdienst achten, aan nog korte tijd met terugkeren te wachten, niet omdat zij enige kans lopen door de Duitsers voor militaire doeleinden gebruikt te worden, doch wel, omdat ze voortdurend onder toezicht der Duitsers zouden staan, uit angst, dat zij zich alsnog bij het Belgische leger zouden voegen.

Totdat de toestand in België duidelijker zal zijn geworden, riep spreker nog de verdere gastvrijheid der Hollanders in voor de ouderloze kinderen en voor de vrouwen, die voorlopig zonder mannelijke steun zijn achtergebleven. En tot slot hoopt de spreker, dat zij, die nu in dit gastvrije land “het genadebrood eten”, later in staat zouden zijn hun weldoeners “het feestbrood” in hersteld België aan te bieden.

De toespraak werd met zeer veel belangstelling aanhoord en had al dadelijk tot gevolg, dat vele gezinnen zich aanmeldden binnen enkele dagen te willen vertrekken.

De burgemeester van Bergen op Zoom heeft in opdracht en ingevolge de bevelen van de generaal-majoor, divisiecommandant van het veldleger, het verder drukken en verspreiden van het Belgische dagblad Journal des Réfugiés, te Bergen op Zoom, verboden.

Rotterdam. Belgische vluchtelingen.

Het aantal Belgische vluchtelingen, dat vandaag van hier naar Antwerpen en omstreken is teruggekeerd, bedraagt 711.

Met de drie ochtendtreinen zijn vertrokken van het station Delftse Poort 621, van wie 274 betalenden en 347 kostelozen. Bovendien vertrokken van het station Beurs 91 vluchtelingen, van wie 1 kosteloos.

De extratrein van 9 uur 35, die alleen kostelozen vervoert, nam er 275 mee.

Deze trein, die weer uit 25 wagons was samengesteld, was maar matig bezet.

Heden is een gewond geweest Belgisch militair van hier naar het interneringskamp te Harderwijk overgebracht en zijn drie Belgen, die hier in ziekenhuizen verpleegd werden, ter beschikking der politie gesteld.

Met de stoomboot Telegraaf II, van de firma H. Braakman & C°, zijn gisteren 25 Belgische vluchtelingen van hier naar Antwerpen vertrokken.

In restaurant Boneski heeft vanmorgen het Belgisch comité tot behartiging der belangen van Belgische uitgewekenen vergaderd. Het bestuur werd samengesteld uit de heren J. Bergman, voorzitter; A. Ketelbutters, secretaris en H. Somers, penningmeester. Het secretariaat is gevestigd Raampoortstraat 31 a.

Het comité stelt zich ten doel:

1. Het verlenen van onmiddellijke steun aan Belgische hulpbehoevenden;
2. Nederland zoveel mogelijk te ontlasten van vluchtelingen;
3. Het verstrekken van voorlichting en het geven van persoonlijke inlichtingen.

De bescherming van eigendommen in België, van Belgische uitgewekenen, zal door het comité ter hand worden genomen.

Amsterdam. Belgische vluchtelingen.

Hedenmorgen zijn met de extra trein van 7 uur 10 113 vluchtelingen naar Antwerpen teruggekeerd.

Naar wij vernemen, heeft de firma Landré en Glinderman voor de Belgische vluchtelingen een bijdrage van fl. 1500 ontvangen van verschillende Engelse firma's, waarmee zij in relatie staat.

Parijs, 25 oktober. Officieel bericht van 11 uur 's avonds:

De strijd wordt onder dezelfde omstandigheden als gedurende de vorige dagen voortgezet. Zeer hevig woedt de slag tussen Nieuwpoort en de Leie. De Duitse troepen hebben de (gekanaliseerde) IJzer tussen Nieuwpoort en Diksmuide kunnen oversteken. Ten westen en ten zuiden van Rijsel zijn vinnige aanvallen van de vijand afgeslagen.

Oostburg, 26 oktober. Het hevig kanongebulder uit de richting Oostende is na gisteren namiddag niet meer gehoord.

Aardenburg, 26 oktober. Vluchtelingen uit Roeselare verhalen, dat hun stad gebombardeerd was. De Franse soldaten hadden, voordat zij wegtrokken, na wegneming van de dakpannen uit de huizen geschoten, waarna de Duitsers een deel der plaats verbrand hebben. Mannen en jongens worden gebruikt om loopgraven te maken.

Aan Roeselare is een oorlogsschatting van 200.000 frank opgelegd. Men vertelt ook dat de burgemeester, secretaris en zes notabelen als gijzelaars in het stadhuis zijn opgesloten. De protestantse school en de kerk zijn intact.

Londen, 26 oktober. Young, de correspondent van de Daily News in Noord-Frankrijk, seinde zaterdagavond:

Het is onmogelijk een denkbeeld te geven van de nu woedende veldslag zonder grote woorden van weinig betekenis te gebruiken. De strijd golft heen en weer langs de IJzer met een verspilling van mensenlevens, welke alleen verschrikkelijk kan worden genoemd. Werktuigen des doods in de lucht, op zee en te land vegen dit

afgelegen land verticaal, horizontaal en transversaal met allerlei soorten van mechanisch vernietigend vuur schoon en daardoorheen kruipen, graven, lopen en snellen de kleine, tengere menselijke oorlogswerktuigen met hun schermutselingen, bestormingen en misslagen bij individuele gevechten en grotere worstelingen. Vermoeid en verbijsterd worden zij dan weer hier, dan weer daar heen gestuurd, slapen zij waar zij kunnen, wassen zij zich nooit, sterven zij ongezien.

Ik ging een stad uit, welke tweemaal door de Duitsers, tweemaal door de Fransen en eenmaal door de Belgen was genomen. Het was niet mogelijk een uur later te zeggen, wie er zich bevond en men liep de kans op een bevriende troep te schieten.

Donderdag werden de Duitsers over de IJzer teruggedreven. Vrijdag hadden zij opnieuw vaste voet gekregen op onze oever. Zaterdag werden zij weer teruggeslagen. Nu eens is de brug door de ene partij opgeblazen en hersteld door de andere, dan weer is zij door de andere partij opgeblazen of als een levensgevaarlijke val voor de vijand achtergelaten, indien deze er over heen mocht trekken.

De vijand in zijn gepantserde trein rijdt dagelijks langzaam voort. Het is een aangroeiende, onbeschreven reeks van daden van moed, die worden bedreven als een onderdeel van het grote werk en die nooit bekend kunnen worden. Zij zouden een boekdeel kunnen vullen, daar onze mannen dag aan dag in gevaar verkeren, bedreigd door granaten, kruisvuur, dynamiet of hinderlaag bij het brengen van onwaardeerbare steun aan de bedreigde linie.

Bij het naderen van de rivier wordt het oor verdoofd door het aanhoudende gebulder van ons scheepsgeschut, rechts, links en voor ons klinkend. Maar recht vooruit en boven ons gaat het voortdurend gillende, krijsende geluid van het vijandelijke geschutvuur voorbij.

Van onze flank is er kruisvuur van onze eigen schepen, die diagonaalsgewijs over het land schieten.

Het geraas van de vliegtuigen wordt nu en dan boven ons gehoord, maar bij de algemene tegenwoordigheid van het gevaar bijna niet opgemerkt. Tijdens het beleg van Antwerpen plachten onze mannen de vliegtuigen te besluipen als ware het een jachtvermaak, en met succes deden ze dat. Nu moeten zij ze aan de artillerie overlaten.

Onze vliegers, die midden door een hagel van ijzer en een groene mist van de wolken der springende granaten een enkele inlichting trachtten te verkrijgen, waren gewoon om op de looping de loop van de Duitse vliegers neer te zien als op een onbesuisd waagstuk tot uittarting van onze infanterie. Nu weten wij, dat de dubbele looping de loop zijn eigen betekenis heeft en een spoedig dreigend gevaar betekent.

De infanterie naast ons kruipt voort met haar geweren als honden, die woedend zijn geworden door de lucht, die zij in de neus hebben gekregen. Treinladingen van gewonden wachten op de zijsporen. Verderop rijden ambulancetreinen langzaam terug. De kogels van de machinegeweren beginnen op onze bepantsering te ratelen. Als honden, die nu het wild nabij ruiken en blaffen, worden de lopen der geweren opgericht en afgevuurd.

We rijden in vliegende vaart. Nu en dan ratelt het geluid van het machinegeweer, terwijl de auto door een laan suist. Zulke auto's zijn de stormvogels van deze oorlog. Onder leiding van een onversaagde aanvoerder zijn er auto's geweest, die heel alleen ingestoven zijn op ganse Duitse bataljons, en ze uit bos of hinderlaag hebben verjaagd. Meer dan eens is één enkele auto aan het front van een grote afdeling van onze beste troepen voorbij gestormd en heeft zij hen door hun verbijsterende snelheid, ten spijt van het moorddadige

vuur van de vijand, ervoor gered, door grote Duitse troepenmachten te worden afgesneden.

De verborgen vijand heeft geleerd, zich niet te bekommeren om granaten; doch het machinegeweer is in deze oorlog de baas.

We bevinden ons thans nabij de rivier, in een vlak terrein. Er zijn een of twee hoeven te zien en een paar fabrieksschoorstenen. De overgang van het vlakke land tot de rivier is ietwat heuvelachtig. Het terrein is doorploegd en doorkruist met loopgraven. Het is aanvankelijk onmogelijk te zeggen, wie er in de loopgraven zijn, of wie de naburige hoeven bezet houden, zo wonderlijk heeft de oorlogsfortuin gewisseld in deze krijg aan de rivieroever.

De Duitsers waren de rivier overgekomen naar onze kant. Ze winnen veld in hun pogingen om de loopgraven der verbondenen onder vuur te krijgen. Ze kruipen gestadig naderbij. Het gedruis van het vechten en het lawaai van ontploffingen klinken dooreen. Er is thans geen tijd om te onderscheiden of wie er vallen, door ons of door de vijand zijn getroffen. Wellicht heeft ons vuur de schaal ten nadele der Duitsers doen overslaan. Deze laatsten ontruimen de loopgraven, trachten elders dekking te vinden en wijken in verwarring naar de oever, waarbij zij door de verbondenen achtervolgd en met een kogelregen overstelpt worden. De verbondenen vervolgen hen met een felle bajonetcharge; maar de Duitsers houden geen stand om die aanval af te wachten, doch rennen voort naar de brug, waar zij echter bloot staan aan het dodelijkste van alle moordwerktuigen, de van pantsering voorziene machinegeweren. Deze knetteren op duivelse wijze vanuit de verschansingen. Een half uur lang wordt er van de rivieroever over en weer een oorverdovende beschieting onderhouden.

Daar is de brug vernield. Door ons? Door de vijand? Met geschutvuur? Met dynamiet? Wie kan het zeggen? Een rookwolk en brokstukken van de brug verduisterden de helderblauwe hemel. Een ogenblik komt een eind aan het vuren; een ogenblik zwijgt het gebom van de kanonnen.

Maar ras begint het weer. Tussen onze posities aan deze zijde en die der vijanden aan de overkant is weinig meer afstand dan de smalle rivier. Vertoont zich maar even een hoofd of hand boven de borstwering, dan valt een man voorover of zakt in elkaar. Wie valt, wordt onmiddellijk weggebracht naar een plek, waar hij wordt neergelegd bij de talrijke andere gekwetsten, die liggen te wachten tot ze met draagbaren zullen worden verwijderd. Het is bijna niet te begrijpen, dat dadelijk anderen komen om de open plaatsen in te nemen. Het lijkt bijna ondenkbaar, dat bij dit zenuwmoordend geraas en bij de alomtegenwoordigheid van de dood mannen kunnen worden gevonden om dit werk te doen. Maar het hapert nooit; en men vertelt ons, dat wij op dit punt aan de winnende hand zijn. Reeds is de vijand over de rivier terug; en later horen wij, dat hij al vier mijl is teruggedreven. Het werk hier is voltooid. De schepen hebben de vijand van de kustlijn verdreven. Zijn versterkingen durven zich in groten getale zelfs niet nabij Oostende te wagen. De Fransen hebben hem op onze rechter- en op de linkervleugel teruggeslagen. Wij horen, dat ons eigen, verwijderd leger zich goed houdt en sneller voorwaarts rukt. De trein rijdt terug om bij het kriecken van de dag iets nieuws te gaan ondernemen. De stilte doet bijna pijn.

Parijs, 25 oktober. De vijand heeft sedert de aanvang van de gevechten in Noord-Frankrijk en België aanzienlijke verliezen geleden. Voor het front van een enkele divisie heeft men bij een voorwaartse beweging op een beperkt terrein meer dan 1500 lijken van Duitsers gevonden. Gisteren hebben de bondgenoten 600

gevangenen gemaakt. De gevechten in het Argonnerwoud waren ook zeer moorddadig voor de vijand.

Berlijn, 26 oktober. Hertog Ernst Günther van Sleeswijk Holstein is bij het gouvernement te Brussel benoemd, om deel te nemen aan de nieuwe regeling van de Belgische toestanden.

Breda, 26 oktober. Te Geel, waar ik gisteren vertoefde, was de toestand rustig en kalm. Alle Hollandse verpleegden in het gesticht zijn welvarend. De Duitse troepen doen vaak patrouilletechten door de Kempen, maar gedragen zich steeds ordelijk. Soms worden er rekvisities ten behoeve van het Duitse leger gedaan, doch het particulier eigendom wordt niet aangerakt.

In Turnhout is de burgemeester gevlucht. Deze dagen vertoefde daar een troep van 1600 man, die zeer vermoeid waren. Een zevental van dezen zouden gedeserteerd zijn. Het weekblad de Kempenaar, dat daar verschijnt, komt nog steeds uit.

Nabij Mol is gisteren een Duitse auto, waarin twee officieren en een soldaat zaten, tegen een boom terecht gekomen. De officieren werden ernstig gekwetst en de soldaat gedood.

Roosendaal, 26 oktober. De Duitse militairen, welke gisteren in allerijl Essen alsmede de verderop liggende gemeenten verlieten, schijnen heden weer gedeeltelijk te zijn teruggekomen, zodat vandaag de Duitse vlag overal opnieuw wapperde, waar men die gisteren met de Belgische verwisseld had.

Uit goede bron verneem ik, dat de Duitse autoriteiten te Brussel gisteren de automobiel van de Belgische consul hier ter stede, de heer Laane, die zich met familieleden en kennissen daarheen begeven had, voor de diensten van het Duitse leger hebben gerekwireerd.

Breda, 25 oktober. De auto van de familie Laane is in de nabijheid van Mechelen door Duitse officieren aangehouden. De Duitsers namen de auto in bezit en voerden enkele leden van het gezelschap mee naar Brussel. De overigen moesten uitstappen en wilden zich, ten einde raad, te voet naar Antwerpen terug begeven, toen een van Breda afkomstige auto hen opmerkte en naar Antwerpen terugbracht. Te Antwerpen werd door bemiddeling van de Nederlandse consul bij de militaire autoriteiten geprotesteerd.

Van een zaterdagmorgen uit Breda vertrokken automobiel die uitgewekenen naar Mechelen terugbracht, werd bij de eerste Duitse wachtpost voorbij de Nederlandse grens, door een Belgisch douaneofficier, die een Duits marineluitenant bij zich had, een waarborgsom van 960 frank geëist. Het geld zou bij terugkeer terugbetaald worden, mits men 's avonds voor 5 uur terugkwam. Na 5 uur was het kantoor gesloten en zou men tot de volgende morgen moeten wachten, om het geld terugbetaald te krijgen. Nederlands geld werd tegen de koers van 50 cent per frank in betaling aangenomen. Een lid van het Bredase vluchtelingen-comité, die het gezelschap begeleidde, kon echter bewerken, dat de auto voor ditmaal nog zonder betaling werd doorgelaten, waarbij de Duitse officier noch de raad gaf om, indien vanwege het comité meer zendingen per auto zouden worden uitgevoerd, te Brussel aan de heer von Sandt een geleide aan te vragen.

Nabij Walem was, behalve de reeds meermalen beschreven zware beschadigingen, opgemerkt, dat aan het fort zeer hard werd gewerkt. Arbeiders van de Siemens-Schuckertwerke waren onder andere bezig met de aanleg van elektrische kabels, die afgerold werden van een zestal grote houten kabelrollen van het bekende type. De installaties van de waterleiding bleken zwaar beschadigd. De muren van de gebouwen waren door de granaten geheel doorzeefd en ook de machines hadden veel geleden. De pompmachines, die meer

achterwaarts gelegen zijn, fungeerden weer ten dele, doch alhoewel aan de overige installaties hard gewerkt werd, zal het nog wel geruime tijd duren, eer deze weer geheel hersteld zijn. De filtreerinrichting heeft voornamelijk veel geleden. Vandaar dat het water te Antwerpen gekookt moet worden.

Op de weg van Antwerpen naar Mechelen, bevonden zich vele teruggekeerde vluchtelingen en Mechelen begint ook weer te herleven. Een teruggekeerde Mechelaar, een groot wijnhandelaar, bevond zijn hele huis doorzocht. Kasten en kamers waren opengebrosen. De grote wijnvoorraad in de kelders was bijna geheel verdwenen, doch aan de kostbaarheden in de vertrekken en aan de wanden ontbrak niets. Diezelfde morgen, even voor de aankomst van de eigenaars, hadden Duitse soldaten volgens mededeling van de burens nog enkele duizenden flessen wijn weggevoerd.

De schade te Mechelen valt nogal mee, doch er is zeer veel gestolen en geplunderd. In vele winkels en woonhuizen worden koopwaren en kostbaarheden vermist en talrijk zijn thans nog de daden van geweldpleging en vernieling in de huizen. Het grauw te Mechelen moet volgens mededeling van de thuis geblevenen veel hebben geroofd. Hoe eerder men teruggaat, hoe eerder hier paal en perk aan gesteld kan worden, zegde men. Zaterdag stonden lange rijen mensen voor de Kommandantur om hun door de Duitsers gerekwireerde beddegoed weer terug te krijgen.

De vicaris-generaal van kardinaal Mercier, die de teruggekeerde Mechelaars kwam begroeten, bevestigde de reeds enige dagen geleden in de Nieuwe Rotterdamse Courant gemelde tijding, dat de kardinaal zich te Mechelen bevindt.

Te Mechelen sprak onze zegsman nog een Beierse veearts en een luitenant bij de landstorm, die hem vertelde, dat zij eerst twee dagen

geleden uit Duitsland hier gekomen waren. Er werden overigens te Mechelen, in de omstreken en op de weg naar Antwerpen slechts zeer weinig Duitse soldaten opgemerkt. Ook de Antwerpse bezetting is nog steeds weinig talrijk. Wel werden onderweg grote lastauto's met aanhangwagens opgemerkt, die uitgingen om te foerageren en later in de nacht te Antwerpen terugkeerden. Te Antwerpen is onze zegsman door een toeval gebleken, dat de telegraafverbinding met Brussel langs één draad hersteld is.

Naar wij vernemen, staat het hierboven beschreven geval, waarbij door de Duitse autoriteiten aan de grens een waarborgsom voor auto's werd geëist, tot dusverre op zichzelf. Gisteren zijn verscheidene auto's gepasseerd zonder enige overlast in dit opzicht.

In de auto bevonden zich de hele Laane, Belgische consul te Roosendaal, mevrouw Laane, en een vriendin van mevrouw Laane, benevens de heer Meyers uit Leiden. De heer Meyers is gisterenavond laat met een Bredase auto naar Nederland teruggekeerd. De heer Laane zelf zal hedenmorgen naar Brussel gaan om daar de nodige stappen te doen.

De oorlogstoestand.

Het telegram, dat het Duitse hoofdkwartier gisteravond heeft uitgegeven (men vindt het in een deel van onze oplage van gisteravond en in het ochtendblad van heden), is op zichzelf in zijn directheid niet zeer duidelijk. Althans uit het telegram zelf kan men niet opmaken welke de strekking is van de feiten, die er in worden vermeld. Berichten uit andere bron geven ons er echter een volledige verklaring van.

De Duitsers delen ons mee, dat zij zaterdag met een aanzienlijke troepenmacht het IJzerkanaal tussen Nieuwpoort en Diksmuide zijn

overgetrokken, dat voorts de bondgenoten zich ten oosten en ten noordoosten van Ieper hebben versterkt en niettemin de Duitse troepen erin geslaagd zijn “op verschillende punten” op te rukken. De Parijse mededeling van gisteravond bevestigt het feit, dat de Duitsers over het IJzerkanaal zijn getrokken. Ten westen en ten zuiden van Rijsel, zo stelt het Parijse bericht verder, zijn levendige aanvallen van de Duitsers afgeslagen.

In onze ochtendblad staat een telegram van de Daily Telegraph, dat door bovengenoemde gebeurtenissen is achterhaald, maar ons toch enige onbekende bijzonderheden omtrent de voorafgaande geruchten mededeelt. In de eerste plaats, dat de Duitsers, die, naar ook van Duitse zijde was gezegd, in kleine afdelingen donderdagnacht over het IJzerkanaal waren gekomen, vrijdagochtend weer over dat kanaal zijn teruggeworpen. Blijkbaar hebben zij zaterdag hun aanval met meer succes herhaald.

De correspondent van de Daily Telegraph doet voorts de belangwekkende mededeling, dat de Fransen bij het IJzerkanaal versterkingen hebben gekregen niet alleen aan infanterie, maar ook aan artillerie. Men herinnert zich, dat de Fransen wel over voortreffelijke lichte artillerie beschikten, maar aan zware artillerie gebrek hadden.

Maar tegen half oktober, zo werd gezegd, zou de Schneiderfabriek te Creusot een aanzienlijke hoeveelheid zware artillerie gereed hebben. In dit verband is het opmerkelijk, dat nu niet alleen de correspondent van de Daily Telegraph gewag maakt van het verschijnen van Franse zware artillerie voor het IJzerkanaal, maar ook het officiële Franse bericht spreekt over Frans zwaar geschut, dat een doel in Woëvre beschiet.

De Fransen noemen in hun berichten IJzer, wat de Duitsers IJzerkanaal noemen. Volgens een artikel voorkomende in Petermanns Geografische Mitteilungen 1914, II, alsmede volgens Stieler's Handatlas loopt een kanaal van Ieper over Diksmuide naar Nieuwpoort. Van Nieuwpoort tot 10 km ten zuiden van Diksmuide is voor dat kanaal de benedenloop van de IJzer gebruikt, die op dit punt is gekanaliseerd. De Duitsers zijn tussen Diksmuide en Nieuwpoort over het IJzerkanaal of het gekanaliseerde gedeelte van de IJzer getrokken. Dat nu de bondgenoten ten westen en ten zuiden van Rijsel hele Duitse aanvallen hebben moeten afslaan, valt niet te veranderen. Het voor de hand liggende doel van die (niet geslaagde) aanvallen in die buurt was om de bondgenoten te dwingen hun stellingen ten noorden en ten oosten van Ieper prijs te geven, die bij die aanvallen zouden kunnen dienen.

Naar Duinkerken.

Een onzer oorlogscorrespondenten schrijft ons:

De grote afdelingen van het Belgisch leger die ik waarnam op mijn tocht naar Brugge hadden Antwerpen nog voor zijn val en inbezitneming door de Duitsers verlaten en begaven zich naar Oostende, waar ze werden ingescheept met bestemming naar Frankrijk; de Duitsers ten spijt, die thans wel zullen inzien, dat een niet onbelangrijk leger hun nu ontglipt en, vroeg of laat, zeker in staat zal zijn nog krachtdadig aan de veldtocht deel te nemen. De naar aantal en waarde niet te schatten, spoortrein, die ik 's avonds in Brugge waarnam, moet blijkbaar dezelfde bestemming, Oostende, gehad hebben.

Bagagewagens van allerhande vorm en afmeting, auto-omnibussen, ik zag er verschillende met Engelse opschriften, karren, wagens en rijtuigen, volgepakt en volgepropt met allerhande

oorlogsbenodigdheden. Daartussen munitiewagens en ambulancevoertuigen. Dit alles bewoog zich in afmars naar het westen. Van overhaasting was geen sprake, al was, naar het mij voorkwam, niet overal het zo gewenste onderling verband aanwezig. Niet te verwonderen is het, dat de hele bevolking van Brugge op de been was om dit ongewoon drukke schouwspel in deze anders zo stille ville morte gade te slaan. Mannen, vrouwen en meisjes reikten de vermoeide soldaten versnaperingen, die gretig werden aangenomen. Hier en daar ving ik een grappig gezegde op, doch de stemming was in het algemeen ernstig en waardig. Ieder voelde dat deze doormars een teken was dat weldra een grote gebeurtenis zou plaatshebben, het verlies van Antwerpen.

Doch niemand durfde het luid uitspreken.

In een hotel waar ik met zeer veel moeite onderdak kon vinden, polste ik de mening en zienswijze van militair en burger, doch geen hunner kon of wilde zich voorstellen, in elk geval verzweeg men elkaar wat ieder vermoedde, dat het nationaal reduit zich niet lang meer zou kunnen houden of dat deze doortocht een voorbode was van zijn val. Er waren er in mijn omgeving, die bij kris en bij kras staande hielden dat het tot de absolute onmogelijkheden behoorde dat Antwerpen ooit in Duitse handen zou kunnen geraken; de forten konden niet genomen worden, daartoe waren deze te sterk en de Duitse artillerie te zwak. Bovendien, er waren in Oostende zo ontzettend veel Engelse troepen ontscheept. Een hunner had dat "met zijn eigen ogen" gezien!, dat binnen korte tijd het hele belegeringsleger van de bedreigde veste zou worden weggejaagd.

Gedurende de hele nacht ging het doortrekken van troepen en bagagetrein voort. Het gekras van wagens, het getoeter van auto's, het aanhoudend gefluit van locomotieven, het geven van trompetsignalen, maakten dat de uren die ik voor de slaap had

gereserveerd, half wakend, half dommeland werden doorgebracht. En toch was het de andere morgen weer vroeg dag.

Het moeilijk verkregen resultaat van de voorgaande dag was dat ik met zekerheid had kunnen constateren dat zich aan deze kant van Antwerpen geen Duitse troepen bevonden en het Belgische leger in volle aftocht was in de richting naar Oostende, en zich dus tijdig onttrok aan omsingeling en gevangenneming. Een deel is, zoals later is gebleken, tot op Nederlands gebied teruggedrongen.

Het kwam er op aan te weten of zich in het uiterste zuidwesten van België of daaromtrent zich Duitse troepen ophielden en waar de Franse posten het eerst zouden worden gezien.

De weg naar Duinkerken over Oostende te nemen achtte ik minder raadzaam en had voor ons weinig nut, deze zou immers bezet zijn met terugtrekkende troepen, die een enigszins snel voorwaarts komen zeer zouden belemmeren.

We sloegen dus een parallelweg in over Westkerke-Gistel naar Nieuwpoort, dan Veurne, waar wij zuidwaarts de Franse grens zouden overschrijden om te Duinkerken onze passen door de Franse bevelhebber te laten afstempelen en verdere doortocht te verzoeken.

Terwijl ik onderweg even de auto verliet, benaderde ons met grote vaart een geblindeerde Belgische auto, waarop een mitrailleur dreigend de monding op ons richtte. Na onderzoek der paspoorten, die natuurlijk in goede staat bevonden werden, kwamen we met de bezetting van die rollende vesting in gesprek. Ze bestond uit een officier der genie, een onderofficier van de artillerie en een soldaat, die mededeelden dat Duitse patrouilles in de omtrek waren gemeld en dat ze zouden trachten deze terug te drijven. Erg aantrekkelijk was

voor ons dit bericht niet. Patrouilles toch geven zich geen tijd en kunnen dit niet doen, iedere voorbijgaande auto van nabij aan te houden; zij volgen daarom een ander, meer afdoend recept, dat daarin bestaat het voertuig van ver te beschieten en zodoende tot stilhouden te dwingen. Met dit prettige vooruitzicht voor ogen informeerden we waar die patrouilles ongeveer zich zouden ophouden; een ietwat nauwkeurige uitlegging bleef echter achterwege en we wilden, op goed geluk, de reis vervolgen, toen de onderofficier, met van geluk stralend gezicht, in de verte een vliegtuig ontdekte, dat, dichterbij gekomen, duidelijk bleek een Taube te zijn, die koers zette in de richting van Veurne. We kropen dicht achter de gepantserde legerauto, waarvan de mitrailleur in gereedheid werd gebracht en gericht op de Duitser, die het misschien in zijn hoofd zou kunnen krijgen met bommen of andere infernale werktuigen te gaan werpen. De as van de straatweg volgend, boog hij plotseling naar links om, hij scheen ons dus te hebben gezien en wilde blijkbaar een beschieting vermijden. De officier verzekerde, dat het wel wat ver was, maar wilde toch een kans wagen. Eén goede treffer is voldoende om hem naar omlaag te halen. Ik verliet mijn schuilplaats, om te zien hoe dat alles in zijn werk zou gaan. Een hagel van projectielen werd op de Taube afgegeven, die hoger steeg en zich steeds verder uit de “voeten” maakte. Doch het deerde de Duitser niet. Kort erop verdween hij achter een regenwolk, waaruit hij heel ver weg te voorschijn kwam. De toeleg was mislukt tot grote ergernis van de onderofficier, die de logische conclusie trok, dat de Taube niet dichterbij durfde te komen, omdat hij bang was voor de mitrailleur. Hetwelk ik beaamde.

De oude vesting Nieuwpoort lag spoedig achter ons en we stevenden op Veurne aan waar we de eerste roodbroeken ontmoetten.

Opmerkelijk is het verschil in de wijze waarop de Fransman en de Duitser de reiziger naar doel en herkomst ondervraagt en om zijn

passen verzoekt. Op mijn tochten op het oorlogsterrein heb ik te dikwijls de gelegenheid gehad te vertellen dat ik over overmatige beleefdheid van de zijde der mindere Duitse militairen mij niet had te beklagen. De Fransman, en ik had dit in het vervolg herhaaldelijk de gelegenheid op te merken, volgt in vele opzichten het omgekeerde systeem. Zonder daarbij ook slechts enigszins uit het oog te verliezen dat hij daar staat om met argusogen toe te zien dat geen onbevoegde zonder behoorlijke legitimatie voorbij mag gaan, begint hij hoffelijk te vragen of ge ook in het bezit zijt van de benodigde paspoorten en of hij die mag zien. Natuurlijk dat hij u, evenals de Duitsers, reeds van ver door allerhande bewegingen, met of zonder geweer, heeft duidelijk gemaakt te stoppen.

Ook de Franse militair is zeer nauwgezet bij het verifiëren der legitimatiebewijzen en doet daarin in het minst niet onder voor zijn Duitse collega. Deze ziet echter in de niet-militair meer een tweederangs mens die niets op het oorlogsterrein te zoeken heeft, terwijl gene geenszins verbaasd is ook andere wezens dan uitsluitend militairen te ontmoeten. Hij ziet niet in ieder een spion die hem in de kaart wil kijken en is van het eerste ogenblik der ontmoeting af voorkomender en hulpvaardiger. De Fransman zal u ongevraagd de weg wijzen of, wat nog nuttiger is, u waarschuwingen geven aangaande een te volgen weg die beter en gemakkelijker berijdbaar is, hij zal u uit eigen beweging zeggen waar de volgende posten zijn opgesteld. De Duitser redeneert anders; hij laat u stilletjes uw gang gaan, bekommert zich geenszins om u en zal u in de meeste gevallen niet waarschuwen dat een hindernis, een opgeblazen brug of barricade aanstonds uw weg zal verspreiden.

De smalle, doch uitnemende weg van Deurne naar Duinkerken leidde langs het kanaal. Op korte afstanden waren versperringen aangelegd, opzij waren veldversterkingen opgeworpen, terwijl, zo men verzekerde, het terrein ten dele voor inundatie in gereedheid was

gebracht. Het douanekantoor aan de Franse grens was gesloten, de ontvanger was met enige militairen in drukke bespiegeling over de oorlogskansen en over de krijgsverrichtingen. Weliswaar had hij in zeer geruime tijd geen kranten gelezen, maar, zo filosofeerde hij, het was juist daarom dat hij zo goed op de hoogte was. Kranten spreken elkaar en zichzelf iedere dag tegen, ze zijn niet te vertrouwen, hij wilde er niets meer van weten. Hoe dit te rijmen viel met het aannemen van een Flandre Libérale, die ik hem bij mijn vertrek aanbood, heb ik niet kunnen nagaan.

Duinkerken was nu spoedig bereikt, doch daarom de weg naar de commandant de place niet zo dadelijk gevonden. Niets is onaangenamer in oorlogstijd dan voortdurend, zij het ook voor weinige ogenblikken, te moeten stilhouden. De nieuwsgierigheid der bewoners, zowel als die der militairen, is zo groot, dat men onmiddellijk is omringd door tientallen mensen, die steeds aangroeien. Aan het vragen naar inlichtingen komt dan geen einde en het is zaak de mensen maar naar de mond te praten en verhalen op de dissers die steeds in hun voordeel uitvallen.

Een rappe scholier bood ons zijn diensten aan om ons de weg te wijzen naar het commandantsgebouw. Een gratis tochtje per automobiel door de stad zijner inwoning scheen hem zeer aantrekkelijk.

In de nauwe straten scheen alles zijn gewone, dagelijkse gang te gaan. Hoewel een sterke bezetting hier en in de omstreken is geleverd, was van militair vertoon niet bijzonder veel te merken. Inmiddels was ons ter ore gekomen dat de opperbevelhebber van de Franse linkervleugel, de thans in heel Europa beroemde generaal Pau, in de stad was aangekomen om met zijn état-major de stellingen persoonlijk in oogschouw te nemen. Nauwelijks voor het commandantshuis aangekomen naderden tal van automobielen, de

tricolore voorop. In een oogwenk waren tal van nieuwsgierigen aanwezig, die de kranige generaal bij het verlaten van zijn auto op geestdriftige wijze toejuichten.

Zie dat was weer een uiting van die echte Franse volksgeest. Op hun generalissimus was de hoop van allen gevestigd, men heeft in hem het grootste vertrouwen, zijn alom erkende bekwaamheid is militair en bevolking als een waarborg voor de gunstige loop van de oorlog. Geheel het uiterlijk van deze opperofficier getuigt van ernst en vastberadenheid; hij is niet groot van gestalte doch van middelmatige lengte, een weinig gezet. Met enkel het kruis van het legioen van eer op de borst, maakte hij een echt militaire indruk, die nog verhoogd werd door de afwezigheid van de rechterarm, die hem in de vorige oorlog tegen Duitsland is afgeschoten. Omringd door zijn talrijke staf begaf hij zich, na met een korte groet voor de ovatie te hebben bedankt, naar de krijgsraad, die op het vastgestelde uur zou worden gehouden.

Ik hoopte de persoonlijke handtekening van de opperbevelhebber op mijn pas te zullen krijgen. Een der generaals beduidde echter dat door begrijpelijke drukke bezigheden voor een en ander de tijd niet gevonden kon worden en wij dus tevreden moesten zijn met de ondertekening van een van zijn sous-chefs. Tevreden zeker mochten we zijn want die ondertekening opende ons de verdere doortocht in Frankrijk, waar we de gelegenheid hadden de geweldige oorlogstoebereidselen van nabij te aanschouwen.

Dagboek van de oorlog (KVdW).

Brussel, 19 oktober.

Het laatste nieuws dat ons nog bereikte kwam uit Gent. Nu kan er in Gent natuurlijk geen enkel blad nog verschijnen. Meer dan ooit

moeten wij er dus in berusten, ons alleen nog met plaatselijke aangelegenheden bezig te kunnen houden.

De bijzonderste plaatselijke aangelegenheid van de dag is, dat we morgen geheel van brood zullen verstoken zijn. Ik beken u ronduit, dat het mij zo goed als niet kan schelen. Maar het brengt mij op de idee, een officieel bezoek te brengen aan de volkssoep.

De volkssoep, eerste stap tot een communisme, waar wij allen over heel kort misschien de weldaad van zegenen zullen, mits de rijken bijstand bieden, niet naar de mate van hun mildheid, maar naar deze van hun vermogen, een sociale plicht waar zij niet aan kunnen ontsnappen en waar de behoeftigen hen desnoods wel aan konden herinneren. De volkssoep, Spartaanse gortebrei der Brusselaars, bestaat, als alle goede dingen, uit drie: het bereiden, het verdelen, en het eten. Die drie delen heb ik vandaag meegemaakt.

Ik ben eerst naar de loods gegaan, waar de soep gekookt wordt. Laat ik u binnenleiden in de loodsen, die als magazijn dienst doen. Duizenden uien vatten u bij de neus. Honderden struiken selder geuren er als het lentegras, waarin u ging liggen met uw eerste liefde. De witte kolen zijn glad als (ik durf het haast niet zeggen) zijn glad als het te gemillimeterd hoofd van een Duitse soldaat. De groene kolen krullen als onder het handig en smakeloos ijzer van een plattelandskapper. Houdt ge van prei?: on en a mis partout, en de geur ervan doet u watertanden.

Daarnaast: de aardappelloods. Hier heerst de kleur van Duitse soldatenmantels en de geur van droge aarde. Het zijn bergen patatten. Ik kom op het ogenblik dat men de voorraad aanvult. Het is een geroffel als van ver infanteriegeschut. Hoe ons toch alles aan de oorlog herinneren moet!

Hier is de beenhouwerij. Drie halve beesten hangen aan het gewelf. Drie behendige anatomen snijden zonder pijn of smart beenderen uit vlees. Het vlees wordt door een vierde chirurg gemalen. Die geradbraakte ossen komen terecht in zeer geschikte kuipen.

Nu naar de keuken. De keuken bestaat uit een kleine vijftig fornuizen van zeer bijzonder maaksel: uit een stuk ketel en stookstelsel, met een buis door het dak en een waterkraantje boven elke ketel. Terwijl de aardappelen mechanisch geschild worden, en de uien gepeld door de handen van hooggeplaatste vrouwen, die zich vroeger tot zulke bezigheid zeker niet hebben verlaagd, wordt gestookt. Weldra geurt het van de wortelen, die, zo ik mij aldus uitrukken durf, in de zang der gezamenlijk gekookte groenten de tenorpartij houden, terwijl de andijvie even baritoneert, en de andere groenten een brobbelende bas tokkelen.

Men dwingt mij te proeven. Eigenlijk eet ik nooit soep. Maar ik denk aan de toekomst, en proef toch maar. En beken: ik heb ongelijk, nooit soep te eten ...

Er komen tien, twintig wagens. Ketels, leeg, worden afgeladen, en vol weer opgeladen. En we gaan samen naar de uitdeling.

De uitdeling heeft plaats in een voormalige cinema. En ik ga aldus het nut der cinema's inzien. Het lokaal is in twee delen gescheiden door een koord. Aan één zijde, het comité der sectie, omwalmd van soepgeuren en omwald door masteluin broden. Aan de andere zijde, onbegrijpelijk armoedige wezens en deftige werklui, die voorlopig zonder werk zijn. Eén der leden van het comité spreekt de geroepenen toe: "Wij verzoeken u, vooral uw ketels en potten goed te reinigen voor ge soep komt halen. Dan zullen er geen klachten meer zijn dat er lucifers in liggen en pieren in zwemmen!" Deze reden wordt op godsdienstig zwijgen onthaald. Waarop de uitdeling begint.

Ieder heeft een kaart, opgemaakt door het armbestuur. Daarop staat het getal porties vermeld, waar hij recht op heeft. Wie betalen kan, geeft vijf centiemmen per portie. Er zijn ook "bons" van 20 centiemmen, die door rijkelui ten behoeve van de armen en tot stijging van de kas worden verkocht.

Een pot, een kruik, een lampetkan, een emmer zelfs wordt op de lange tafel gezet. Tevens wordt de kaart afgegeven. Men roept het aantal rechtmatige porties af. Ze worden uit de grote ketels geput, terwijl de hoeveelheid brood, die ieder toekomt er aan wordt toegevoegd. En zo defileren de sufferige besjes, de armzalig zwangere vrouwen, de kleine meisjes met hongerogen; maar ook de kokette naaistertjes, die niks beschaamd zijn, de kleine burgertjes, die contant betalen, de zelfbewuste werkluï, die anders een goed loon verdienen. Het ingeweken dochttertje van Luikse vluchtelingen lacht met haar witte tandjes als men haar soep uitschept, en knipoogt de inschepper tegen; deze oude vrouw bezat een maand geleden een rijk pachthof, die met beesten en al is uitgebrand ...

De verbruikers nu. We zijn nog niet aan de Griekse agora toe, waar het maal gezamenlijk verbruikt werd (uitnemende prikkel trouwens van de eetlust). Daargelaten dat de Belgische temperatuur zich weinig leent tot zulke korpsoefeningen, is Brussel nog recht gebleven, zodat ieder er eigen dak en tafel heeft. Alleen de kinderen der arme scholen volgen het regime van kloosterlingen en der bewoners van huurkazernes. Ik dus naar het lokaal, waar het middagmaal van zulke scholieren plaatsheeft.

Een grote patronagezaal, waar ijverige juffrouwen de soepkommen volschenken en klaarzetten, tussen lepel en stuk brood. Als alles klaar staat worden de gasten toegelaten: de gewelven zingen weldra van het gegil en getater. Maar het zwijgt weldra: men eet. Men eet zelfs met ongelooflijke vlijt: de lege kommen worden omhoog gestoken:

“Madam, nog, alstublieft!” ... Nieuwe porties soep, waar merg en vlees boven drijven; nieuwe hompen brood ... die in de zakken verdwijnen. Klein klein kleuterke wordt geholpen door juffrouw, die mondje en handjes afveegt. En allen zijn reeds weg, als er nog een dikkerd zit, een zwarte, met sluwe, kleine oogjes die er geniepig uitziet, waarvan ik gezien heb dat hij drie kommen soep heeft verorberd en het brood van zijn buurman heeft gegapt, en die zich haast, omdat hij daar heel alleen zit in de grote zaal, maar daarom geenszins wroeging schijnt te gevoelen.

En die gulzigaard doet mij enigszins twijfelen aan de gelijkheid van het communisme, dat wij onvoorwaardelijk tegemoet treden ...

Die volkssoep nu kost 33.000 frank per dag voor Brussel en voorsteden. Dat alleen reeds kan er u respect voor inboezemen.

Dezer dagen is in sommige bladen gemeld, dat het Handelsblad van Antwerpen weer zou uitkomen. De beheerders van dat blad verzoeken ons thans, te berichten dat het Handelsblad van Antwerpen niet kan verschijnen, aangezien zijn burelen gesloten zijn.

Gisteren zijn de eerste krankzinnigen uit Zelzate naar Antwerpen teruggebracht. Dit geschiedt door boten van de Provinciale Stoombootdiensten op de Westerschelde, die van Zelzate door het kanaal van Terneuzen varen en vandaar de Schelde op naar Antwerpen.

Het Belgische gezantschap te 's-Gravenhage heeft van de minister van buitenlandse zaken het volgende telegram ontvangen:

Na in goede orde zijn terugtocht uit Antwerpen volbracht te hebben, heeft het Belgische veldleger zich geconcentreerd op de linkeroever van de IJzer, van het zuiden van Diksmuide tot aan de Noordzee. Het werd sedert de 18^e dezer langs het gehele front door een aanzienlijke

strijdmacht met kracht aangevallen en bood niet alleen weerstand aan alle aanvallen, doch heeft verschillende tegenaanvallen gedaan.

Onze bondgenoten bewonderden de bijzonder schitterende wijze, waarop onze troepen streden.

Essen.

Men deelt ons mee:

Op het station Essen hangt de Belgische vlag uit! De Duitsers hebben gisterochtend half acht de grensplaats verlaten.